

Arkivsak: 18/00414-16

Kirkeordningsspørsmål

Sammendrag

1. Kirkeordning for Den norske kirke

Kirkerådet sendte høsten 2018 ut en høring med forslag til ny kirkeordning. Saken ble behandlet på Kirkerådets møte i januar 2019 (KR 9/19). Kirkeordningen som ble presentert i høringen var i all hovedsak en videreføring av bestemmelser i gjeldende kirkelov. Saken fremmes for behandling i Kirkemøtet 2019.

Det er to hovedtema for Bispemøtets behandling nå:

1. Den norske kirkes grunnlag - §§ 1-8
2. § 38 Bispemøtet

Bispemøtet må ta stilling til Kirkerådets vedtak om å stryke §§ 2 – 7 i grunnlagskapittelet. I dette ligger også en vurdering av om det er behov for at dette eventuelt skal vedtas på et senere tidspunkt eller innarbeides på andre steder i kirkeordningen.

Bispemøtet bes også ta stilling til formuleringene knyttet til § 38 om Bispemøtet. Denne paragrafen er utvidet fra nåværende lov som følge av at Reglement for Bispemøtet søkes inkludert i selve loven. Det har også vært debatt knyttet til en formålsformulering som forsøker å si noe mer kvalitativt om hva Bispemøtet er, og dette har blitt endret fra høringsdokumentet til det som nå er vedtatt innstilt fra Kirkerådet til Kirkemøtet.

2. Bisperollen – tilsyn og arbeidsgiveransvar

Kirkerådet vedtok i sak 9/19 å innstille at Kirkemøtet gjør følgende vedtak på årets kirkemøte: *Kirkemøtet ber Kirkerådet om så snart som mulig å fremme et forslag til Kirkemøtet om fremtidig arbeidsgiverorganisering.*

En ny organisering av arbeidsgiveransvaret i Den norske kirke har lenge vært gjenstand for utredning og debatt, og Bispemøtet har uttalt seg om saken ved flere anledninger. Standpunktet til Bispemøtet har vært at biskopen bør ha arbeidsgiveransvar for alle vigslete medarbeidere, altså en utvidelse av dagens ordning. Dette er blitt begrunnet i at arbeidsgiveransvaret er et godt redskap for biskopen å ivareta sitt tilsynsansvar.

Formålet for denne saken vil være å ha en samtale mellom biskopene om hva som er viktig å bevare av verktøy for å kunne utføre sitt tilsynsansvar, og i hvilken grad dette forutsetter eller styrkes av å være arbeidsgiver.

Forslag til vedtak

1. Kirkeordning for Den norske kirke

Bispemøtet har drøftet Kirkerådets forslag til ny kirkeordning for Den norske kirke, med særlig vekt på §§ 1-8 og § 38.

Bispemøtet vil uttale at kjernen i kapittel 1 er å finne i § 1, og at denne bestemmelsen alene antakelig er tilstrekkelig som Den norske kirkes grunnlag. Ved siden av å oppliste de konfesjonelle grunnlagsdokumenter som vår kirke bygger på, gir disse dokumentene selv materiale til en kirkelig selvforståelse hvor evangelium, embete og tjeneste i verden er omtalt.

2. Bisperollen – tilsyn og arbeidsgiveransvar

Bispemøtet har i «Kirkens tilsynstjeneste i lys av ny kirkeordning» (BM 8/16) uttalt seg om hva man anser som viktig for å understøtte den lederrolle og ivareta det tilsynsansvaret som er gitt biskopene. Grunntrekkene i bispetjenesten forutsettes å bestå også i en ny kirkeordning.

Bispemøtet ønsker primært at biskopen skal ha et arbeidsgiveransvar for alle de vigslede stillingene i Den norske kirke, og viser til hørings svar gitt til høringsdokumentet Veivalg for fremtidig kirkeordning (BM 21/15).

Ved endringer i arbeidsgiveransvaret i Den norske kirke ser Bispemøtet det som nødvendig at det sikres gode rammer for at biskopen skal kunne utøve sitt tilsyn. Biskopen må ha en rolle i ansettelsen av vigslede medarbeidere, og biskopens funksjoner knyttet til kompetanseutvikling av og samhandling mellom vigslede medarbeidere må sikres.

Saksorientering

Bakgrunn

1. Ny kirkeordning for Den norske kirke

Kirkerådet behandlet i januar 2019 (KR 9/19) forslag til ny kirkeordning for Den norske kirke. Formålet med behandlingen var å innstille til vedtak på saken som skal behandles på Kirkemøtet i april. I forkant av saksbehandlingen har det vært en høringsprosess. Formålet med å vedta en kirkeordning nå er at den kan fungere som en midlertidig ordning når ny Lov om tros- og livssynssamfunn blir vedtatt på Stortinget, noe som er varslet skjedd i løpet av 2019. Det var derfor ikke lagt opp til store endringer i ny ordning sammenlignet med gjeldende ordning, men heller en generell videreføring med noen justeringer for å oppdatere regelverket slik at det i større grad samsvarer med dagens praksis. Et unntak fra dette er det innledende kapitlet «Den norske kirkes grunnlag» som er et ny del av kirkeordningen som kan forstås som en type «grunnlov» for Den norske kirke.

Nå Bispemøtet nå får denne saken har den to sider ved seg. Det første gjelder kirkelovens kapittel 1 hvor Kirkerådet i januar valgte å stryke §§ 2-7. Det andre gjelder § 38 Bispemøtet, hvor det har vært mye debatt knyttet til inkluderingen av en formålsformulering om Bispemøtet. Denne formuleringen er endret fra det som ble presentert i høringsdokumentet til det som nå er vedtatt av Kirkerådet.

Saksdokumentet er lagt opp slik at den redegjør for de aktuelle paragrafene, viser til Kirkerådets vedtak i KR 09/19 før det stilles to spørsmål som kan gi et utgangspunkt for drøftingen.

Det vises til saksdokumentene til Kirkerådet, KR 9/19, for en utfyllende oppsummering av hørings svarene og redegjørelse for Kirkerådets vurderinger.

Den norske kirkes grunnlag

Utarbeidelsen av Den norske kirkes grunnlag har sin begynnelse fra Kirkemøtet 2011 (KM 10/11) hvor det ble signalisert at Den norske kirkes læregrunnlag må forankres i en ny kirkelig lovgiving etter skillet mellom stat og kirke. Dette gjelder særskilt innholdet som i dag er hjemlet i Christian Vs norske lov (NL) om kirkens bekjennelsesskrifter. På Kirkemøtet i 2015 (KM 04/15) ble det gitt overordnede føringer for den videre utviklingen av dette grunnlagsdokumentet. Det har vært et premiss i utarbeidelsen av saken at Bispemøtet har vært tett koblet på prosessen. Bispemøtet har behandlet saken i 2017 (BM 30/17) og i 2018 (BM 10/18).

Høringsoppsummeringen fra Kirkerådet skriver at man i utarbeidelsen av dokumentet har lagt vekt på å følge opp om de føringer Kirkemøtet la for arbeidet i 2015, men at det har kommet mange innspill på dette kapittelets form og innhold. Dette medfører at forslaget om Den norske kirkes grunnlag er betydelig endre fra høringsdokumentet til det som nå er innstilt vedtatt på Kirkemøtet. Blant annet er det foreslått å ta ut § 5 og 6 i sin helhet ettersom Kirkerådet ikke fant at disse paragrafene hadde tilfredsstillende oppslutning i høringssvarene. Disse to paragrafene omhandler Den norske kirkes organisering (§ 5) og de viglede tjenestene og tjenestefellesskapet (§ 6). Det er også gjort til dels store innholdsmessige endringer i flere av de øvrige paragrafene.

§ 1 Den norske kirkes læregrunnlag

Denne paragrafen har i så stor grad som mulig forsøkt å bevare språkbruken fra NL om læregrunnlaget. Dette har vært lite kontroversiell, og få har kommet med endringsforslag til denne.

MF mente at begrepet «folkekirke» burde inkluderes i denne paragrafen, ettersom dette begrepet ikke bare sier noe om DNKs organisering, men også om identitet. Kirkerådet tok imidlertid ikke dette til følge.

§ 2 Den norske kirke som del av den verdensvide kirke

Av 472 hørings svar var det kun 17 som omtalte denne paragrafen spesifikt. Noen av disse uttrykte glede for at dette blir en del av kirkens grunnlag, mens andre, som TF, er mer kritiske. TFs kritikk handler blant annet om at det ikke fremgår hva forpliktelsen til DNK i tilknytning til den verdensvides kirkes synlige enhet i verden er. Andre etterlyste en mer dynamisk forståelse av denne forpliktelsen. Kirkerådet har tatt dette inn og endret formuleringen fra at DNK «er forpliktet til å fremme..» til «har forpliktet seg til å fremme..»

§ 3 Dåp og tjeneste

Denne paragrafen har som mål å formidle at dåpen er det eneste kriteriet for å innlemmes i det kristne fellesskapet, og si noe om hva dåpens konsekvenser er; at man er kalt til å tjene Gud og medmennesker. Flere høringsinstanser etterlyste en tydeligere dimensjon av tro som konsekvens av dåpen, ikke som tro, men som kall, slik det var presisert hos Bjørgvin bispedømmeråd. Også dåpen sett i relasjon til Guds nåde ble etterlyst, og at formuleringen slik den sto gir inntrykk av at dåpen er mer knyttet til krav enn nåde.

Oppdatert paragraf har dermed tatt inn at man gjennom dåpen blir «knyttet til nåden i Jesus Kristus» og at alle døpte er kalt til å «tro på Kristus».

§ 4 Den norske kirkes oppdrag

Paragrafen ble i høringsdokumentet presentert som todelt: Den formidlet både kirkens oppdrag i å forvalte Ord og sakrament og dens diakonale oppdrag. Videre knyttet denne dette oppdraget til de fire verdiene bekjennende, åpen, misjonerende og tjenende. Det ble fra flere høringsinstanser kommentert at denne paragrafen hadde mangler ved flere forhold i beskrivelsen av Den norske kirkes oppdrag. Blant annet trekkes frem uttrykket «utøve nestekjærlighet» språklig tvilsomt som dekkende for DNKs diakonale oppdrag. Flere ønsket også en markering av DNKs samfunns- og kulturoppdrag.

Oppdatert paragraf har en mer stringent utforming, der referansen til diakonien og gudstjenesten er falt bort. Det er også lagt til en passus om at «kirkens ordninger skal tjene dette oppdraget».

§ 5 Organisering av Den norske kirke

Paragrafen hadde som formål å si noe om den grunnleggende strukturen i Den norske kirke: At menigheten er «egentlige «sted» for utfoldelse av kirkens kall og oppdrag. Samtidig trekkes en parallell mellom soknet og menigheten, og det presiseres, slik som det trolig også kommer til å gjøre i en ny tros- og livssynslov, at soknet ikke kan løses fra Den norske kirke. Videre sier paragrafen at menigheten skal ha en ordnet prestedtjeneste og at den står under tilsyn av biskopen. Det var også formuleringer knyttet til at styring og ledelse i DNK skjer i et samvirke mellom vigslet tjeneste og det allmenne prestedømmet, og bygger på demokratiske prinsipper. Paragrafen presiserer også at alle kirkelige møter og råd skal arbeide i lojalitet mot DNKs læregrunnlag.

Det var flere hørings svar som ga tilbakemelding på en utydelig bruk av begrepene «sokn» og «menighet», blant annet fordi det flere steder er flere gudstjenestefeirende menigheter innenfor samme sokn. Innvendingen er at sokn og menighet ikke kan brukes som synonymer. Det var også flere høringsinstanser som reagerte på en tilsynelatende likestilling mellom den vigslede tjenesten og det allmenne prestedømmet i styring av kirken. KA skriver i sitt hørings svar:

Dette samsvarer etter vår vurdering ikke med den innarbeidede styringsforståelse i Den norske kirke gjerne omtalt som samvirkeprinsippet. Prestetjenesten representerer som sådan ikke en selvstendig styringslinje som eksempelvis i den svenske kirkeordningen, men den skal være representert i de demokratisk valgte styringsorganene og ta medansvar for de kirkelige styringsoppgaver gjennom deltakelse i disse.

På bakgrunn av tilbakemeldingene reviderte Kirkerådet paragrafens første setning slik at det står at DNK er «landsdekkende og lokalt forankret» i stedet for «landsdekkende og inndelt i sokn», og det presiseres i oppdatert versjon at «Menigheten er fellesskapet av dem som tilhører Den norske kirke og bor i soknet» for å tydeliggjøre forskjellen mellom sokn og menighet.

Kirkerådet bruker tid på å redegjøre for sin forståelse av samvirket mellom tjenesten med Ord og sakrament og det allmenne prestedømmet, og er ikke enig i premisset om at tjenesten med Ord og sakrament ikke har en styringsrett utenfor sin deltagelse i de valgte organer problematiseres.

Kirkerådet gjorde den vurderingen av at det var mer formålstjenlig at paragrafene om organisering og tjenestefellesskapet byttet plass, og § 6 har dermed blitt § 5 og omvendt.

§ 6 Tjenestefellesskap

Kirkerådet skrev i høringsdokumentet at

..arbeidet i menigheten beskrives som et tjenestefellesskap mellom ulike frivillige og tilsatte personer og grupper. I tjenestefellesskapet inngår også de vigslede tjenestene samt den overordnede tilsynstjenesten som biskopene har ansvar for. De vigslede medarbeiderne skal lede menigheten innenfor det fagområdet de er vigslet til. Dette skjer ikke i stedet for eller på vegne av, men sammen med de øvrige tilsatte og samfunnet av alle de døpte, som de vigslede tjenestene springer ut av.

I likhet med paragrafen om DNKs organisering, fikk denne mye tilbakemelding. Dette gikk på forståelsen av begrepet «tjenestefellesskap», at frivillige nevnes på lik linje med vigslede personer, og at de demokratisk valgte organene var fraværende i paragrafen.

På bakgrunn av innspillene foreslo Kirkerådet paragrafen endret, slik at den tydeliggjorde presterollens særskilte rolle i dette tjenestefellesskapet, endre «frivillige» til «døpte medlemmer», samt endret rekkefølgen på de to setningene for å bedre få fram meningsinnholdet

§ 7 Samisk kirkeliv

Det var få høringsinstanser som uttalte seg spesifikt om denne paragrafen. Høringsoppsummeringen viser til at ett menighetsråd har etterlyst omtale av kvenene. Paragrafen står uforandret etter Kirkerådets behandling.

§ 8 Forholdet til øvrig kirkeordning

Det var få som hadde kommentert denne paragrafen som har som formål i si at alt øvrig kirkeordningsarbeid må være i samsvar med Den norske kirkes grunnlag. Etter innspill fra KA har Kirkerådet endret formuleringen slik at den er mer spesifikk på hvordan endringer i dette kapittelet av kirkeloven kan endres. Bispemøtet er tiltenkt her en særskilt rolle.

Regionale og nasjonale kirkelige organer

I dette kapittelet av kirkeloven reguleres de nasjonalkirkelige organer, herunder Bispemøtet. Slik intensjonen var med kirkeloven er hovedtrekkene at innholdet i nåværende lov videreføres. Det var allikevel noen endringer, særlig i paragrafen som omhandler Bispemøtet. Dette skyldtes i stor grad at man søker å ta bort Reglement for Bispemøtet og inkludere sentrale deler av det inn i selve loven.

Ettersom forslaget til §10, Kirkens organer, ble strøket i Kirkerådets behandling av høringen har paragrafene videre forskjellig nummer i høringen og i innstillingen til Kirkemøtet. Det vil si at § 35 i høringen er § 34 i innstillingen til Kirkemøtet osv.

§ 34 og 35 Kirkemøtet

§ 34 omhandler Kirkemøtets sammensetning. Dette var i all hovedsak en videreføring, men med den endringen om at preses i Bispemøtet har sin plass i Kirkemøtet uavhengig av plass i et bispedømmeråd. Leder av Samisk kirkeråd er også foreslått å ha en fast plass i Kirkemøtet. Det var noen innvendinger knyttet til sammensetningen av Kirkemøtet, men Kirkerådet vurderer at dette naturlig bør behandles på et senere tidspunkt når mer materielle endringer i kirkeloven skal fastsettes.

I høringsforslaget var det en endring i paragrafen som omhandler Kirkemøtets oppgaver, hvor formuleringer fra Kirkemøtets forretningsorden § 4-2 om samvirket mellom Kirkemøtet og Bispemøtet i saker av læremessig karakter var foreslått tatt inn i kirkeloven. Dette er i praksis en videreføring av dagens ordning, men det kan virke tydeliggjørende å forankre dette i selve kirkeloven fremfor forretningsorden. Noen høringsinstanser problematiserte dette, og mente at det snarere enn å kun videreføre dagens ordning bidrar til å styrke Bispemøtets myndighet i kirken. Kirkerådet er ikke enige i den vurderingen og forslaget om å ta formuleringene fra Kirkemøtets forretningsorden inn i kirkeloven fastholdes.

§ 38 Bispemøtet

Det var foreslått store endringer i paragrafen som omhandler Bispemøtet, noen tekniske, mens andre igjen var mer materielle endringer.

Noen av endringene handlet om at Kirkerådet ønsker å ta bort Reglement for Bispemøtet og heller inkludere formuleringer derifra inn i kirkeloven. Dette handler om at Bispemøtet skal ha sekretær og at Bispemøtet selv fastsetter sin forretningsorden. Dette er videreført i forslaget som blir forelagt Kirkemøtet.

Mer reaksjon fikk formålsformuleringen «Bispemøtet skal utøve tilsyn med og pastoralt lederskap i Den norske kirke». Dette forslaget fikk mye tilbakemelding, også fra Bispemøtet selv. Innvendingene handlet særlig om relasjonen mellom biskopenes særlige uavhengige rolle i kirken og de felles gjøremål som tilligger Bispemøtet. Et annet moment var i hvor stor grad organet Bispemøtet er et ledelsesorgan. Kirkerådet holder fast på at det er et behov for en formålsformulering, da Bispemøtet ikke lenger kun er et organ som «virker for samordning av de gjøremål som etter gjeldende regler tilligger biskopene», men ser at formuleringen fra høringsdokumentet kan være problematisk. De foreslår derfor at dette endres til «Bispemøtet har et særskilt ansvar for kirkens lære og skal bidra til å fremme enhet i kirken og med andre kirker. Den kollegiale siden ved tilsynet utøves i Bispemøtet». I

forkant av denne formålsbestemmelsen er det lagt til et ledd i forkant som tydeliggjør den enkelte biskops uavhengighet.

Det er lagt inn en formulering om at «Bispemøtet avgjør læreklager mot enkeltpersoner etter nærmere regler fastsatt av Kirkemøtet». Dette er en konsekvens av at lærenemnda er avvirket og at dette ansvaret nå ligger til Bispemøtet.

I sitt hørings svar påpekte Bispemøtet en problematikk knyttet til formuleringen om at Bispemøtet «avgir uttalelser i saker som er forelagt dem av Kirkemøtet, Kirkerådet og Klagenemnda». Det var særlig at Kirkerådet inkluderes i dette som ble oppfattet som ikke uproblematisk. Kirkerådets intensjon var at dette er en konsekvens av måten liturgisaker forberedes, hvor Kirkerådet behandler en liturgisak før den oversendes Bispemøtet. Bispemøtets anliggende var at dette kan bidra til å forskyve relasjoner mellom disse to organene ved at liturgisaker ikke er særlig nevnt, og at det dermed kan bidra til å gi en generell myndighet fra Kirkerådet til å pålegge Bispemøtet å behandle saker også utover lære- og liturgisaker. Bispemøtets selvstendighet til selv å fastsette sin sakliste vil dermed reduseres. Kirkerådet var uenige i Bispemøtets vurdering og denne formuleringen er opprettholdt.

Som en helhetlig vurdering av Bispemøtets rolle kan det synes som om det ikke er noen reelle endringer i Bispemøtets ansvar eller funksjon i kirkeordningen, men at Bispemøtets sentrale rolle i behandling av læremessige saker tydeliggjøres ved at gjeldende bestemmelser flyttes fra Kirkemøtets forretningsorden og inn i selve kirkeloven.

Mellomkirkelig råd

Ettersom Kirkerådet har foreslått å endre Mellomkirkelig råd (MKR) fra å være et demokratisk valgt organ til å tydeligere bli et fagutvalg, anså de det ikke aktuelt å inkludere bestemmelser om MKR i en ny kirkelov. Det var få som uttalte seg om dette punktet, men Borg bispedømme skrev at det var viktig å sikre MKRs selvstendighet ved å underlegge det Kirkemøtet direkte, mens Kirkens Nødhjelp understreket behovet for at Den norske kirke ivaretar en «profetisk stemme i det offentlige rom». Kirkerådet vil ikke inkludere formuleringer om MKR i ny kirkelov, og ber om at det ikke velges nytt MKR på Kirkemøtet i 2020, men at det på Kirkemøtet i 2020 heller kommer en sak om bestemmelser for MKR.

Kirkerådets behandling av saken

Kirkerådet behandlet forslag til ny kirkelov på sitt møte januar, KR 9/19. Her ble det vedtatt å stryke §§ 2 – 7. Dette betyr at Bispemøtet må ta stilling til om det er sider ved dette som kan ha læremessige betydninger.

De fleste sider av innholdet i de paragrafene som har blitt strøket er omtalt andre steder i kirkeordningen:

- § 2 om DNKs rolle i den verdensvide kirke er sikret gjennom deltagelse i økumeniske og mellomkirkelige råd og organer, samt gjennom flere erklæringer.
- § 3 om dåpen er i rettslig forstand dekket inn i tidl. § 10 om medlemskap og tilhørighet
- § 4 om Den norske kirkes oppdrag er til dels innekket i Confessio Augustana og i visjonsdokumentet for DNK
- § 5 om organisering er til dels dekket inn i kommende lov om tros- og livssynssamfunn (soknenes rettslige status), i tjenesteordning for biskop § 1 (tilsyn med menighet)
- § 6 om de vigslede tjenestene er dekket inn i tjenesteordningene,
- § 7 om samisk kirkeliv – ingen eksplisitt omtale

Intensjonen med å etablere et innledende kapittel ble skissert i høringsdokumentet:

Kapittel 1 i forslaget til kirkeordning, med tittelen Den norske kirkes grunnlag, skal fungere som grunnlagsbestemmelser for Den norske kirke. Disse fastsetter hva som er kirkens læregrunnlag og definerer dens identitet som trossamfunn og folkekirke.

Etter at skillet mellom stat og kirke er det nødvendig å ha en kirkelig forankring av hva som er Den norske kirkes læregrunnlag. Dette gjøres ved å opprettholde § 1. De øvrige paragrafene må sies å skulle forankre tydeligere hva som er DNKs identitet. Styrken ved å samle disse i et samlet kapittel vil være at de former et sammenhengende og overordnet perspektiv som legger premisser for de øvrige bestemmelsene. Utfordringen med en slik «grunnlov» for Den norske kirke er at det kan synes vanskelig å finne formuleringer man kan enes om.

At Kirkerådet nå valgte å stryke §§ 2 – 7 gjør at disse ikke vil bli vedtatt på Kirkemøtet i vår. § 38 ble vedtatt uendret.

Veien videre

Når biskopene nå skal drøfte kapittel 1, vil dette nå i hovedsak dreie seg om i hvor stor grad man ser et behov for at et nytt forslag til en «grunnlov» for Den norske kirke skal komme tilbake til behandling senere i kirkeordningsarbeidet.

Biskopen bes også drøfte § 38 om Bispemøtet, i særdeleshet andre ledd, og vurdere om man mener at dette er en egnet formulering. Paragrafen lyder i sin helhet slik:

Bispemøtet består av samtlige tjenestegjørende biskoper.

Bispemøtet kan ikke binde den enkelte biskop i utøvelsen av egne tjenestefunksjoner, med mindre det er særskilt bestemt i medhold av kirkeordningen.

Bispemøtet har et særskilt ansvar for kirkens lære og skal bidra til å fremme enhet i kirken og med andre kirker. Den kollegiale siden ved biskopenes tilsyn utøves i Bispemøtet.

Bispemøtet virker også for samordning av de gjøremål som etter gjeldende regler tilligger biskopene. Bispemøtet utfører for øvrig de gjøremål som til enhver tid er pålagt ved bestemmelse av Kirkemøtet og avgir uttalelse i saker som det blir forelagt av Kirkemøtet, Kirkerådet og Den norske kirkes klagenemnd.

Bispemøtet avgjør læreklager mot enkeltpersoner etter nærmere regler fastsatt av Kirkemøtet.

Bispemøtet skal ha sekretær.

Bispemøtet fastsetter nærmere forretningsorden for sin virksomhet.

2. Bisperollen – tilsyn og arbeidsgiveransvar

Kirkerådet vedtok i sak 09/19 at følgende innstilles som vedtatt på Kirkemøtet i 2019: *Kirkemøtet ber Kirkerådet om så snart som mulig å fremme et forslag til Kirkemøtet om fremtidig arbeidsgiverorganisering.*

Spørsmålet om hvordan arbeidsgiveransvaret skal organiseres i Den norske kirke har vært diskutert i mange omganger.

I Kirkemøtevedtak i KM 08/16 heter det at *Kirkemøtet går som et neste trinn i utviklingen av kirkeordningen inn for en samordnet arbeidsgiverorganisering med utgangspunkt i modell C, hvor arbeidsgiveransvaret videreføres som delt mellom biskop/bispedømmeråd og fellesråd, men samordnes ved en enhetlig, lokal ledelse. Kirkemøtet fastholder målsetningen om et felles arbeidsgiveransvar i et senere trinn i utviklingen av kirkeordningen, uten å ta stilling til hvilket nivå dette skal være på. Kirkemøtet understreker at:*

a) Menighetsrådets rolle ved tilsetting av alle stillinger styrkes.

- b) Myndighet delegeres til soknets organer for å muliggjøre felles daglig ledelse for virksomheten i soknet.
- c) Ordningen med fellesorgan for soknene bør videreføres på kommunenivå. Det stimuleres til dannelse av interkommunale fellesråd der forholdene ligger til rette for det.
- d) Oppgavefordelingen mellom fellesrådene og menighetsrådene endres slik at menighetsrådenes innflytelse styrkes. Menighetsrådenes virksomhetsansvar tydeliggjøres. Fellesrådene skal fremstå som organer som støtter opp om menighetsrådene.
- e) Menighetsrådet og fellesrådet må ha anledning til å avtale at dekan overlater oppgaver til hverandre.
- f) Prestene skal fortsatt være ansatt i rettssubjektet Den norske kirke med biskopen/bispedømmerådet som arbeidsgiverorgan, mens fellesrådet beholder arbeidsgiveransvaret for de som er ansatt i soknet. Det åpnes for forsøk med overføring av arbeidsgiverfunksjoner til soknets organer der forholdene ligger til rette for det.
- g) Biskopenstilsynsfunksjon må utvikles og tydeliggjøres både overfor prester og andre vigslede medarbeidere. Biskopens virkemidler i dag videreføres og videreutvikles.
- h) Biskopen skal fortsatt være øverste leder av prestatjenesten i bispedømmet.
- i) Biskopen skal ha et helhetlig ansvar for prester og andre vigslede medarbeideres kompetanseutvikling.
- j) All virksomhet i soknet inkluderes i styrings- og ledelsesansvaret for soknets organer, og det etableres ordninger for daglig ledelse som også inkluderer prestatjenesten. Arbeidsgiverfunksjoner fra soknets organer og fra biskop og bispedømmeråd ivaretas ved delegasjon av en daglig leder felles for de som arbeider i soknet.
- k) Det etableres en hovedmodell som gir ryddige og forutsigbare rammer for de ansatte, hvor det innenfor gitte rammer åpnes opp for fleksible løsninger.
- l) Det åpnes for forsøk med lokale og regionale variasjoner i organiseringen, innen gitte rammer.

I etterkant av dette vedtaket har modell C blitt debattert, og forslag om å gå videre med en ny kirkelov med basis i dette ble ikke vedtatt på Kirkerådets møte i juni 2018. Hvordan arbeidsgiveransvaret skal organiseres i fremtiden er derfor usikkert. Det kan arbeides videre med de tre modellene som ble presentert på Kirkemøtet i 2016, men det kan også bli vurdert andre alternativer. Spørsmålet om hvordan Den norske kirke skal finansieres vil ha stor innvirkning på dette. Også vurderingen om man ser for seg en fortsettelse av to arbeidsgiverlinje som møtes i en samordnet lokal ledelse, eller om alle ansatte har sitt ansettelsesforhold i ett bestemt organ vil ha stor betydning.

For biskopene er relasjonen mellom tilsynet og arbeidsgiveransvaret trolig det viktigste som må avklares: Hvordan skal biskopen rustes til å utøve sitt tilsynsansvar i en kommende kirkeordning dersom ordningen for arbeidsgiveransvaret endres?

Kirkens tilsyn i lys av ny kirkeordning

Bispemøtet ga i februar 2016 ut uttalelsen *Kirkens tilsynstjeneste i lys av ny kirkeordning* (BM 8/16). Uttalelsen tegner opp en historisk utvikling av tilsynstjenesten i kirken, og avsluttes med noen betraktninger om tilsynstjenesten i dagens kirkeordning. I uttalelsen heter det blant annet:

«Det er vanlig i den økumeniske kirke at tilsynet gis mulighet for ulike disiplinærtiltak, særlig overfor vigslede medarbeidere. Dette omtales som bindende pålegg og kan også anvendes overfor ikke-vigslede medarbeidere i kirken»

«Prestens ansvar for den offentlige forvaltningen av Ord og sakrament, med den evangelisk-lutherske bekjennelsen som fundament, tilsier at biskopens tilsyn med presteskaper må inkludere de sentrale ledelsesfunksjonene av prestene. Biskopen bør ha en tydelig rolle i ansettelsen av presteskaper. Dette kan utøves på ulike måter og inkludere arbeidsgiverfunksjoner».

Bispemøtets uttalelse har derfor en forståelse av tilsynet som noe større og mer omfattende enn arbeidsgiveransvaret, men at sistnevnte kan inkluderes i tilsynet. Det gjøres også en forskjell mellom ikke-vigslede medarbeidere, vigslede medarbeidere og prester. Biskopen har et tilsynsansvar overfor alle, men et tydeligere ansvar overfor vigslede, og i særdeleshet

for prestene. I tillegg til å si at biskopen må være med på å ansette prester, skisseres det også andre viktige oppgaver i ledelsen av presteskaper: kompetanseutvikling og samhandling.

For biskopenes utøvelse av tilsynet er det få problemer knyttet til å opprettholde dagens todelte arbeidsgiverlinje eller å etablere én arbeidsgiverlinje under biskopen. Det må derimot arbeides med hvordan biskopen kan ivareta sitt tilsynsansvar dersom arbeidsgiverfunksjonene i sin helhet flyttes bort fra biskopen. Dette gjelder spesielt hvordan biskopen kan utøve et proaktivt tilsyn hvis man fratas muligheten for å stå for ansettelse, kompetanseutvikling og samhandling.

Veivalg for fremtidig kirkeordning

I sitt hørings svar på høringsdokumentet Veivalg for fremtidig kirkeordning (BM 21/15) uttalte Bispemøtet seg om arbeidsgiveransvaret på flere punkter:

Om styrings- og ledelsesansvar i soknet:

På den bakgrunn støttes primært mindretallets forslag i 1B om at presten fortsatt står i en egen styrings- og ledelsesstruktur til biskopen med utgangspunkt i ansvaret med ord og sakrament.

Om biskopens rolle:

Flertallsalternativet A støttes slik at biskopens tilsynsfunksjon utvikles og tydeliggjøres både overfor prester og andre vigslede medarbeidere, og slik at biskopen leder prestedtjenesten og utøver arbeidsgiverfunksjoner overfor prestene og andre vigslede medarbeidere.

Om biskopens virkemidler:

For uten virkemidlene som er nevnt i pkt 11 bør biskopen medvirke i tilsettingsprosessen også for vigslete utenom prestene, fortrinnsvis ved at disse tilsettes i bispedømmerådene, og at biskopene får et ansvar for ivareta også de vigsletes kompetanseutvikling.

Om bispedømmerådet:

Bispedømmerådet bør ha hovedsakelig de samme oppgaver som i dag. I dette ligger bl.a. å ha enkelte arbeidsgiverfunksjoner overfor prester (tilsetting, avskjed, disiplinærvedtak), ansvar for fordeling av stillingsressurser mellom soknene, ansvar for faglige og administrative støttefunksjoner og at alle bispedømmeråd utgjør Kirkemøtet.

Om felles arbeidsgiver:

I tråd med flertallsforslaget alternativ A bør arbeidsgiveransvaret for alle vigslete/kirkelige stillinger samles på samme nivå, så fremt dette er bispedømmet. Dette forutsetter en delegasjon av arbeidsgiverfunksjoner til soknet, til prost og/eller fellestråd.

Dersom arbeidsgiveransvaret ikke samles til biskop og bispedømmeråd, bør dagens delte arbeidsgiveransvar videreføres med de modifikasjoner som er nødvendig for en større grad av samordning, i tråd med mindretallsforslaget C.

Om deling av arbeidsgiveransvar:

Arbeidsgiverfunksjoner bør fordeles mellom biskop, bispedømmeråd og sokn. Proster, kirkeverger, fellestråd kan også tillegges arbeidsgiverfunksjoner.

I protokolltilførsel til Bispemøtets hørings svar tar Borg biskop dissens fra helheten i hørings svaret.

Biskopene har ved dette uttalt seg tydelig om at man primært ønsker å ha et arbeidsgiveransvar for prester og andre vigslede medarbeidere, og at dette er den beste måten å ivareta biskopenes tilsynsansvar. Dersom dette nå ikke vil bli en realitet, må biskopene samtale om hvordan man best kan ivareta tilsynsansvaret dersom arbeidsgiveransvar man nå innehar forsvinner.

Refleksjoner omkring tilsynet i relasjon til arbeidsgiveransvaret

Biskopenes tilsynsansvar er hjemlet i tjenesteordning for biskoper (TOB § 1). Her kan vi dele biskopenes tilsyn med kirken i følgende punkter:

1. Tilsyn med kirkens lære, bevaring av kirkens enhet
2. Rettlede og oppmuntre bispedømmets menigheter, kirkelige tilsatte og øvrige medarbeidere
3. Gi råd og veiledning, og bindende pålegg, til prester og andre kirkelige tilsatte
4. Se til at prester og vigslede medarbeidere følger de forpliktelsene de har tatt på seg gjennom løftet gitt ved vigslingen.
5. Se til at de kirkelige råd utfører sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk-lutherske lære.

Det er særlig til punkt tre og fire at arbeidsgiveransvar kan aktualiseres.

I praksis kan vi si at biskopenes tilsynsansvar for prester og vigslede medarbeidere foregår slik:

For prester:

- Veien til prestatjeneste og ordinasjonssamtale
- Deltar i ansettelse gjennom plass i bispedømmerådet
- Gjennom prostens leder deres daglige arbeid
- Fagdager, bispedømmevise fagsamlinger
- Etter- og videreutdanningsarbeid
- Visitas

For andre vigslede stillinger:

- Veien til vigslet tjeneste og vigslingssamtale
- Fagdager, bispedømmevise fagsamlinger
- Visitas

Utover dette tilkommer andre møteplasser og samtaler, samt biskopens mulighet til å gi bindende pålegg og i ytterste konsekvens frata en vigslet medarbeider deres vigslingsrettigheter.

Dersom arbeidsgiveransvaret flyttes bort fra biskopen/bispedømmet vil biskopens rolle i ansettelse, daglig ledelse og kompetanseutvikling bli borte, eller svekkes betraktelig. Hvis vi forstår samhandling som en del av den daglige ledelse av prestene, kan vi si det slik at det biskopene uttalte i «Tilsyn i lys av ny kirkeordning» om ivaretagelse av tilsynsansvaret for prestene forsvinner. Det er allikevel ikke sagt at biskopen nødvendigvis må miste all myndighet i disse sakene. Man kan for eksempel se for seg at biskopen får en rolle i ansettelsesprosessen gjennom et innstillingsråd e.l., prostens som biskopenes hjelper i tjenesteutøvelsen (TOP § 1) kan fremdeles ha et ledelsesansvar lokalt, og biskopen kan fremdeles organisere og tilby etter- og videreutdanning.

Det som vil bli borte er arbeidsgivers styringsrett og økonomiforvaltning. Styringsretten gir i dag biskopen et handlingsrom til å utøve et negativt tilsyn i kraft av sin stilling, enten det er å ta prester ut av tjeneste, omplassere eller pålegge veiledning. Økonomiforvaltningen gir biskopen et rom til å prioritere styring av ressurser. Hvis disse «verktøyene» til å utøve tilsynet legges til andre organer, vil det kreve en stor grad av samhandling mellom biskop og arbeidsgiver. Man kan for eksempel se for seg at biskopen ønsker, og tilbyr, visse fagsamlinger, men at arbeidsgiver ikke gir presten støtte eller fri til å delta. Videre kan vi se for oss at arbeidsgiver motsetter seg tiltak dersom biskopen ser et behov for å gripe inn på grunn av læremessige årsaker.

Biskopene bes drøfte hvilke utfordringer som vil oppstå i utøvelsen av tilsynsansvaret dersom man ikke lenger vil være arbeidsgiver for prestene, og hva det er viktig å sikre i en eventuell omorganisering av arbeidsgiveransvaret.